

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 3. decembra 1884.

O b s e g: Umetni gnoj. — O naši živinoreji. (Dalje.) — Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati? (Dalje.) — Razglas kranjskim živinorejcem o prodaji plemenskih goved v Lescah na Gorenjskem. — Deželni zbor kranjski. — Zamet v stepah. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Umetni gnoj.

V nobenem oddelku kmetijstva nismo Slovenci toliko zaostali za drugimi narodi, kakor ravno v gnojenji naših zemljišč, posebno pa v gnojenji z umetnim gnojem.

Umetni gnoj pomeni namreč vse tiste tvarine, katere se še razun navadnega hlevnega gnoja, gnojnice, komposta uporabijo za gnojenje in katere se navadno po umetnem potu dobivajo ali pa vsaj v poprejšnjih časih niso bile znane. Take tvarine so na pr. guano, Chilisoliter, koščena moka, gips itd.

Da je gnojenje s takim gnojem velikrat prav umno in da dotičnim gospodarjem, kateri ga umejo prav porabiti, veliko dobička prinaša, to nam kažejo vspehi v sosednih deželah, tako uže na Avstrijskem, še bolj pa v Nemčiji in Franciji.

Da smo pri nas v tej zadevi še tako malo storili, temu je v prvi vrsti kriva nevednost, potem pa tudi pomanjkanje domače industrije in vsled tega dragina omenjene tvarine. Ker so navadno zelo težke, stane vožnja toliko, da nam vzame ves dobiček, ki bi ga donesle s povišanjem pridelkov.

Kako malo znamo ceniti umetni gnoj, kaže nam uže to, da tovarna za koščeno moko v Ljubljani pošilja svoje izdelke na Nemško in da jih za Kranjsko le prav malo prodá. Do sedaj so jih le nekateri gospodje nekoliko odkupili in na svojih zemljiščih porabili.

Naš kmetovalec — kakor sploh vsak — je precej konservativen in ima deloma prav, ker se mu velikrat kaka novost ponudi, pri kateri nima družega, kakor zgubo. Zato se mu mora dobiček kake novosti dejansko pokazati in k temu so poklicani premožni in inteligentni posestniki. Ti se morajo temeljito podučiti in potem na svojem posestvu to praktično izvesti. Se ve da mora tudi k poduku prilika dana biti in zato bi morale kmetijske šole skrbeti. V teh zavodih bi morali torej z umetnim gnojem poskuse delati, kakor se uže v nakaterih zares godi.

Važen vzrok, da smo tako zaostali, je tudi ta, ker se navadno od kake novosti pričakujejo čudeži. Tako na pr. pri gipsu. Vsak je mislil, da mu bo gips

povsod koristil in vse delo in gnojenje nadomestil; ker pa rezultat ni bil tak, se je reklo: Gips ni za nič, ž njim se nam nič ne pomaga. Tako se godí tudi z novim orodjem in sploh z vsako novostjo pri nas, posebno pa s tako, kjer je treba nekoliko misliti.

Ravno pri uporabljenji umetnega gnoja je treba precej misliti in računati in ko bi praktičnim poskusom ne prišla teorija na pomoč, bi še sedaj ne znali ceniti umetnega gnoja.

Uže slavní kemik Liebig je učil, da je treba zemlji povrniti, kar smo ji odvzeli. Ta stavek pa se ozira le na tiste spojine in prvine, katere se le po malem v zemlji nahajajo in katerih pogostoma zmanjka. Če ji le ene teh neobhodno potrebnih redilnih snovi primanjkuje, zgubé vse druge, še tako obilno zastopano svojo moč. Če je na pr. v zemlji tudi dovelj duščevih spojin, fosforove kisline, apnenca itd. in če primanjkuje kalija, bodo rastline ravno tako hirale, kakor bi onih ne bilo.

To je zakon o minimumu in temu se moramo klanjati, tega moramo dobro premisliti pri vporabi umetnega gnoja.

Kemična analiza zemlje pa sama še ne pové vsega, ker rastlina dostikrat kake redilne snovi ne more vsrkati, ker je ta v taki spojini, da ni raztopljiva in da jo tudi koreninični sok ne more premagati. Za to se mora s kemično analizo tudi empirični poskus zediniti in na taki podlagi še le potem lahko sklepamo in druge poskuse delamo.

Ker so pa Nemci in Francozi uže brezštevilno poskusov napravili, bi bilo nespametno, ko bi mi od kraja začeli, ampak porabiti moramo one skušnje in na podlagi onih gnojiti, eventuelno še dalje poskušati. Zato bodem nekoliko tacih rezultatov pri posamesnih gnojih navel.

Umetni gnoji pa ne koristijo samo s tem, da služijo rastlini za hrano (direktni gnoj), ampak nekateri izmed njih imajo druge dobre lastnosti, zavoljo katerih se posebno rabijo in take imenujemo indirektno gnoje.

K prvi vrsti spadajo, na pr.: Guano, Superphosphat, Chilisoliter, Kainit itd.; k drugi pa: apno, lapor, gips in kuhinjska sol.

Umetni gnoj ni popoln gnoj, torej ne more nadomestovati živinskega ali pa hlevskega gnoja, ampak moramo ga smatrati za dodatek k slednjemu; le v redkih slučajih je umestno samo ž

njimi gnojiti. On ni sposoben, fizikalne lastnosti zemlje izboljšati (izvzemši apno, lapor in nekatere kalijumove soli), on deluje le kemično.

(Dalje prihodnjič.)

O naši živinoreji.

Spisuje Gustav Pirc.

(Dalje.)

IV.

Oglejmo si, kaj se je storilo do sedaj za povzdigo naše živinoreje. Kakor sploh pri nas, stori se za povzdigo kmetijstva od privatne strani le malo in k večem tu in tam kaki bogateji posestnik iz veselja do kmetovanja ali pa kak grajšček, uvidevši potrebo prevstroje svojega posestva, krene na boljši pot. Dosedaj največ zaslug za povzdigo naše živinoreje pridobila si je c. k. kmetijska družba in posredno c. k. vlada. Sredstvo, s kojim je do sedaj c. k. kmetijska družba pripomogla k povzdigi živinoreje, je državna podpora ali subvencija, koja je vsako leto c. kr. kmetijsko ministerstvo ji v ta namen podelilo. Ta državna podpora vporabljevala se je in se še za nakup živine boljšega in čistega plemena, koja se pod znanimi pogoji kmetovalcem prepušča. Plemena, katera sta se dosedaj v to svrhu kupovala, sta belanski (pincgavski) in pa muricodolski.

Več vprašanj bi se dalo staviti o ravnanji kmetijske družbe z državno subvencijo. O dostih prilikah imel sem priložnost, ustmeno ta vprašanja razmotravati, naj mi bode dovoljeno, na tem mestu nekoliko obširneje o tem govoriti. Vsa ta vprašanja dajo se združiti v tri, na katera po svojem prepričanju odgovarjam.

Ta vprašanja so:

a) Ali je prav, da kmetijska družba le s pincgavskim in muricodolskim plemenom domačo goved požlahtnuje?

b) Ali je uže kaj uspeha videti?

c) Je zdajšen način porabe subvencije za živinorejo umesten in koristen ali ne?

Ad a)

Kar se tiče prvega vprašanja, zakaj kmetijska družba le belansko in muricodolsko goved za izboljšanje domače govede kupuje, povem naj najprej, od kod to izvira in kaj je temu vzrok. Izkušnje živinorejcev pokazale so, da križanje plemenov med seboj toliko več uspeha ima, kolikor sta si križana plemena bolj podobna ali sorodna, bodi si po njih naravi, ali pa po razmerah, v katerih živita, bolje rečeno, po razmerah, v katerih je pleme se vtrdilo. Preiskavanje naše domače govedi pokazalo je, da imamo na Kranjskem dva glavna tipusa živine: 1) belkasto, belo-rumenkasto ali tudi sivkasto pleme, in 2) rudečo, rudečo-cikasto pleme. Izmed bližnjih plemen, kateri slovijo po svetu kot dobri, in od katerih je bilo upati, da vsled razmer, v katerih živijo, znali bi najbolj ugajati našemu domačemu plemenu, so muricodolsko pleme za prvo vrsto naše domače govede, belansko pa za drugo vrsto. Skušnja uči, o čemur drugod govorim, da je bila volitev teh dveh plemen prava. Pri tej volitvi uplivalo se ve da je tudi denarno stanje, kajti ne vem, ali bi bilo mogoče kako drugo pleme, primeroma tako cenó kupovati kot ta dva. Res je, da je na svetu še dosto družih izvrstnih govejih plemen, a koliko bi stalo jih v deželo pridobiti in smelo lahko trdimo, da bi nobeno drugo pleme primeroma tako hitro naše domače pleme predrugačilo, kakor sta to imenovana plemena uže storila. Ako slučajno ena ali druga goved, nakupljena iz

državne subvencije, ni ugajala, zato se še ne sme vsa pincgavska ali muricodolska goved zametavati, in kolikor sem jaz imel priliko, s živinorejci občevati, ogromna večina je s postopanjem kmetijske družbe zadovoljna.

Eno pleme pa nekaterim posebno po glavi roji, to je holandsko. Oni slišijo in berejo, koliko mleka dá ta goved in ne gré jim v glavo, kako zamore kmetijska družba vzlic izvrstnosti tega plemena popolnem na-nj pozabiti. Kdor to pleme pozna in vé njega zahteve, kar se tiče hrane, gleštanja itd., ne more misliti, da bi ta goved le količkaj vspevala pri našem kmetu. Kmečko živinorejo izboljšati je namen kmetijske družbe in za to ni nikakor primerna holandska goved. Jaz bi rad poznal na Kranjskem okraj, kodar bi holandska goved le količkaj nji primerne razmere našla. Holandsko goved na ljubljanskem mahu rediti, veljalo bi toliko, kot angleška „vollblut“ konja dati v roke ljubljanskega fja-kerja, da bi ga trénilal za dirko.

Da bi holandska goved pri dobrem ravnanji vspevala pri enem ali drugem bogatem posestniku, ne tajim, res je pa tudi, da veleposestvo na Českem, Moravskem, Šleziji itd. to goved čem dalje bolj popušča.

Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati?

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Kar sem ravno v predstojećem na kratko omenjal, nam zadosta jasno kaže in govori za to, da naj domači sadjerejec osobito pri pol- in pa pri visokodebelnatem sadnem drevju izgojuje piramidalne in kroglaste vrhove vejine vence ali krone, katerim glavna podlaga je naravni podaljšek drevesnega debla navzgor. Kotlasto-koševa vejina vrhova oblika bila bi na pravem mestu edino in le na pritličnem in pa na nizkodebelnatem sadnem drevju, kakoršno goji se navadno v prihišnih vrtih; le pri takem nizkem sadnem drevju nam je mogoče to vrhovo obliko pravilno izgojevati in jo z ne ravno prevelikim trudom pred nevarnostimi in poškodbami, katere jej od vseh strani preté, obvarovati.

Pri izgoji in obrezovanji drevesne vejine krone naj bode uže katere koli sadne vrste hoče, mora tudi domači sadjerejec na njeno naravno svojstvo, koje v svoji rasti za kroglasto ali pa za piramidalno obliko v sebi zagotovljeno ima, vselej posebni obzir jemati, ako hoče, da mu bode tako sadno drevje potem tudi čvrsto rastlo, poleg potrebne hrane obilno rodilo in ob enem brez posebnih nesreč tudi svojo normalno starost dočakalo.

Izgoja drevesne vejine krone ne sme nikoli in nikdar prave naravne drevesne rasti in normalnega razvoja taiste zatirati in v protinaravno obliko spreminjati, nego taisto temveč le v čvrsti in krepki rasti podpirati, ter jo krajevnim razmeram v primerni, čvrsti in naravni razvoj (razrast) dovesti. Pri nadaljevalnem obrezovanji in odgoji odraščajočega sadnega drevja gledé njegovega vejinega venca se je domačemu sadjerejcu sploh po onih pravih ravnati, katera služila so mu pri tem opraviu kot glavno v prvem letu po nasadu (sadnega drevja) na stalno mesto. Da domači sadjerejec pri tem varnem sadjarskem opraviu pravo zadene, ter da sadnemu drevju po rasti od leta do leta večajočo se vejino krono v pravi obliki zagotovi in ohrani, ravnati bilo bi se mu po sledečih pravilih:

1. Pravilno in izgojevalno obrezovanje vejine krone sadnega drevja pričinja, naj se vselej pri najvišjem vrhu njenem, to je, na glavni njeni osrednji voditeljici od

Umetni gnoj.

(Dalje.)

Umetni gnoj je posebno sposoben, da ž njim zane-marjeno posestvo v kratkem času zopet povzdignemo in zboljšamo in da posebno novine lahko dobro kultiviramo.

S pomočjo umetnega gnoja se lahko emancipiramo od navadnega, sicer dobrega kolobarjenja, ako nam kaka rastlina posebno velik dobiček prinaša in sled-njič nam umetni gnoj tudi takrat koristi, kadar ho-čemo zaostalim kulturam na pomoč priti (naglavni gnoj).

Pri vsem tem moramo pa polja še z večjo pazljivostjo obdelovati, kakor sicer, to je, da globoko or-jemo, pridno okopavamo in da pravilno sejemo, ne pregosto, ne prereditko.

Kjer je drenaža potrebna, se mora poprej izpeljati, predno začnemo z umetnim gnojem. Se vé, da se ne sme tako štediti in misliti, da bo perišče take moke uže pomagalo. Čem finejši so te tvarine zmlete, tem hitrejša bodo koristile. Treba se je pa tudi prepričati, ali je res v kupljenem gnoju toliko procentov rastlin-ske hrane (na pr. v guano, toliko dušca in fosforove kisline), kolikor se nam je garantira.

Začnimo z neposredno (direktno) gnojilnimi tva-rinami.

A. Kalijumove spojine.

Med tistimi prvinami, katerih rastlina neobhodno potrebuje, in katerih pogostoma zmanjka v zemlji, je tudi kalium (K). Uže davno dajemo tudi pri nas v pepelu precej kalija. Vsak vé, da pepél posebno de-teljišču ugaja. Rastline ga vsrkajo kot žveplenokisli klorov kalij, soliterno-kisli in fosforokisli kalij. Naj-bolj pripraven jim je soliternokisli in fosforokisli ka-lium, ali navadno jim teh ne more ponuditi, ker bi bilo predrago; večidel se jim gnoji le z žveplenokislim (K_2SO_4) in klorokaliumom (KCl). Take soli se do-bivajo na Avstrijskem v Kaluszu v Galiciji in na Nemškem v Stassfurthu (prov. Saksonsko). V Kaluszu se koplje sedaj samo še kainit ($K_2SO_4 + MgSO_4 + MgCl_2$). V Stassfurthu pa se dobí razun kainita še karnalit ($KCl + MgCl_2$), polyhalit ($K_2SO_4 + MgSO_4 + CaO$), kieserit ($MgSO_4$), sylvin (KCl) in ta-hydrat ($CaCl_2 + MgCl_2$). Največ je karnallita, in ker ima ta veliko primesi, se mora še čistiti, posebno skrbno se skuša magnezijev klorek odstraniti, ker ne-kateri trdé, da je ta rastlinam škodljiv, čeravno to še ni dokazano. Večkrat se tudi kaliumov klorek še dalje preustroji v žveplenokisli kalijum, in ker je potem tudi bolj zgoščen, ima več % kalija (38 in 50—52%). Najbolj po ceni je pa kainit, ki se kar skopan zmelje in prodá, se ve da ima navadno le kakih 12—13% kalija in je za daljni transport nesposoben. Joh. Hei-linger na Dunaji prodaja 100 kgr. žveplenokislega ka-lija (80% = 46% kalija) po 13 gld. in takega bi se porabilo 100—150 kgr. na oralo, ali okolo 200 kgr. na H. A., kainita pa je treba 200—500 kgr. na oralo.

Gnojenje s kalijem se je skoraj pri vseh rastlinah dobro obneslo, le krompir je imel manj skroba po ka-liju, torej ni bil tako močnat, akoravno se ga je več pridelalo.

Zraven kalija se mora skoraj vedno zemlji tudi dušca (N) in fosforove kisline (P_2O_5) podati, v tva-rinah, katere bomo še pozneje spoznali; le pri lupi-nah (Wolfsbohne) je bil največji uspeh na tistem zem-ljišči, kjer je bilo samo s kalijem gnojeno. Posebno očitvidno je to gnojenje koristilo ovsu, travam in detelji. Poskusi v vinogradih mi sicer niso znani, pa prepri-

čan sem, da bi ravno tukaj kalijeve soli dobro uga-jale, ker potrebuje trta veliko kalija. E. Mach pravi v svoji „Technologie des Weines“: „Die ausschliess-liche Verwendung leicht löslicher, künstlicher Dünger hat sich im Weinbau im Allgemeinen nicht bewährt, wohl aber sind sie als Beidüngerschätzens-werth.“

B. Fosforove spojine.

Le mineralni fosfati in pa Spodium-Superphos-phat sta prava specijalna gnoja, vsi drugi fosforovi gnoji pa imajo v sebi več ali manj duševih spojin (guano, koščena moka itd.).

Mineralni gnoj za fosforovo kislino (P_2O_5) se nahaja v večih krajih Evrope. Nekateri minerali te vrste obstojé iz okamenih živalskih teles in se ime-nujejo Koprolithi. Za nas nimajo posebne važnosti, bolj pa se moramo zanimati za fosforite, to so mine-rali, katerih sostavni del je fosforokisli apnenec ($Ca_3(PO_4)_2$). Ti se nahajajo v naši bližini na Koroškem (Lavantthal), potem pa še na Českem ali v Jura-apnencu, ali pa v periodi krede. Najbolj so pa razšir-jeni po Ruskem, kjer jih je toliko, da bi baje lahko celo Evropo ž njimi tlakali. Vsaj bi se znabiti tudi pri nas kaj takega dobilo. — Gnojenje s takimi mine-rali nima sicer toliko vspeha, kakor se je od pričetka pričakovalo, ker je namreč fosforova kislina — čeravno jo je na pr. v koroških fosforitih 29—30% — v taki obliki, ali tako spojena, da je rastline ne morejo takoj porabiti. Tudi polivanje z žvepleno kislino (Aufschlies-sen) tukaj ne pomaga toliko, kakor pri koščeni moki, ker se fosforova kislina zopet združi z glino in žele-zom v spojine, katere so slabo raztopljive.

Pravi se, da je šla fosforova kislina zopet nazaj (zurückgegangene Phosphorsäure). Vendar so najno-vejši poskusi dokazali, da prvič navadni surovi fosfo-riti posebno v humoznih zemljah precej koristijo in da so drugič po „Extraktionsmethode“ dobljeni superfos-fati precej lahko raztopljivi in da imajo vsaj na pol tako vrednost kakor superfosfati iz koščene moke.

Spodium „superfosfat“ je žgana koščena moka, torej ne premore nič dušca (N). Dobi se iz tovarn za sladkor.

Oprane, masti očiščene in zmlete kosti dajo ko-ščeno moko (rohes Knochenmehl). Koščena moka ima kakih 21—24% fosforove kisline (P_2O_5) in 3—4% dušca (N). Ker je tukaj fosforova kislina slabo raz-topljiva, se bo korist gnojenja le počasi pokazala; ako se pa hoče hitrejša sredstva, se vzame ali sparjeno koščeno moko ali pa superfosfat.

(Dalje prihodnjič.)

Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati?

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Izgojevalno obrezovanje vejine krone na peškarjih (jabolčnem in hruševem sadnem drevju) traja po oko-liščinah 5 do 7 let vsako leto. Vedeti nam je pa tudi še, da, kolikor pravilneje in hitreje kaka sadna vrsta ali sorta uže po svojih naravnih svojstvih raste in se čvrsteje razvija, toliko preje more in mora se tudi iz-gojevalno obrezovanje njene vejine krone polagoma opuščati ter slednjič dovršeno opustiti; a nasprotno pa, kolikor šibkeja in slabeja ter nepravilneja je na-ravna rast kake sadne vrste (ali pa tudi posameznih

O naši živinoreji.

Spisuje Gustav Pirc

IV.

(Dalje.)

Ad b)

Drugo vprašanje zastran porabe državne subvencije v prosep povzdige živinoreje je: Ali je uže kaj vspeha videti?

Na to vprašanje dá se z vso odločnostjo odgovoriti: da. Pri dostih prilikah ogledal sem si našo kranjsko goved in videl sem nasproti svojemu pričakovanju, da je vpliv uvaževane govedi zelo velik. Uže pokrajinska razstava govedi v Kranji l. 1881. pokazala je, da ima Gorenjska uže lepo število izgledne živine na razpolaganje ter da je belanska kri povsod predrla. Na gorenjske živinske sejme pripeljana goved je po ogromni večini obstoječa iz goved bolj ali manj čistega belanskega plemena, in ravno ti semnji so na dobrem glasu pri koroških, tirolskih in pri bavarskih kupcih. Živina na Gorenjskem se je dokaj izboljšala, in više cene, koje živinorejci sedaj na Gorenjskem dosežejo, ne izvirajo ravno le iz splošne više cene govede, ampak tudi iz rejenja boljših živali. Splošno zboljšanje goveje živine gré le počasi naprej in dosta truda, potrpljenja in časa stane, predno se pride čez prva napotja v reden tir, po katerem gré izboljševanje hitreje in videzno naprej. Ta potja, mislim, so na Gorenjskem premagana in nismo več daleč proč od časa, ko bomo smeli imenovati gorenjsko živino povoljno.

Tudi na Notranjskem se je boljše muricodolsko pleme dokaj razširilo, uže zdaj se zamore splošno opaziti, da to pleme po številu nadkriluje prvotno domačo goved Notranjske. Spoznanje notranjskih kmetovalcev, da je njih prihodnost v zboljšanju živinoreje, sme nam biti porok, da bodo Notranjci svoje sosede Gorenjce tudi kmalu dohiteli.

Žalostneje je pa z izboljševanjem dolenjske govedi. Tukaj treba je pa še dosta časa in potrpljenja! Da je na Gorenjskem in deloma tudi na Notranjskem živinoreja tako hitro napredovala, vzrok so prilježne razmere, po moji misli pa tudi resno in večje veselje do kmetovanja in dela sploh ter večja omika. Skušnja me uži, da je nevarna reč, kaj neljubega Dolenjcem povedati, ker se človeku takoj očita, da mu je zabavljanje načelna stvar. Gospoda na Dolenjskem rada tarna o slabem materialnem stanju dolenjskega kmeta ter kliče na pomoč vlado, deželni odbor, kmetijsko družbo itd., a če se ustmeno z enim ali drugim govori, ter vzroke dolenjske bede navaja, potem pa pričnejo Dolenjsko in Dolenco hvaliti, da bi človek mislil razmere najti, ki so enake onim najboljših vinogradnikov na Francoskem. Moje mnenje je, dolenjskim gospodarjem resnico povedati pri vsaki priliki, ter jih spodbujati, da se poprimejo tudi družih kmetijskih strok, ne le samo vinarstva. Dolenjsko razumništvo naj pa kmeta podučuje, naj mu bode voditelj na poti do omike, ter vzor dobrega gospodarja. Oni gospodje, kateri so slišali moja predavanja v dolenjskih kmečkih občinah, so svedoki, da si tudi dolenjski kmet dá svoje napake očitati ter jih tudi spozná, brez da bi kaj zameril. Navajati dokaze, se vé da je potrebno. Eno pa ne morem in ne smem zamolčati. Koliko sem do sedaj imel prilike, kmetijski napredek na Dolenjskem opazovati, skoraj brez izjeme izviral je od gospodov duhovnikov, njim smejo biti Dolenjci hvaležni. Go-

spodje duhovni zaslužili si bodo pa hvalo vsega slovenskega naroda, ako bodo še dalje na tem potu tako ustrajno in vspešno delovali, ter Dolenjce privedli do onega blagostanja, koji stori gorenjskega kmeta tako ponosnega. (Dalje prih.)

Umetni gnoj.

(Dalje.)

Čim finejši so kosti zmlete, tem boljše bodo uplivale na rastline in zato se podvržejo kosti uplivanju vodenega para pri tlaku nekaj atmosfer v zaprtih prostorih, kateri jih tako spremeni, da so potem posušene jako krhke in da se dajo prav drobno zmleti. Taka koščena moka se toraj imenuje sparjena (gedämpfetes Knochenmehl).

Superfosfat pa se dobi iz surove koščene moke, če se ona s žvepleno ali solno kislino polije; s tem se namreč fosforova kislina odveže (aufschliessen), da postane bolj raztopljiva in torej hitreje rastlinam koristi. Vendar se v praksi superfosfat ni posebno obnesel; vsaj za peščene, močno apnene in laporove zemlje ne. V sredno-težki (ilovnati) ali sredno-apneni (laporovi) je dobro koristil, posebno dober pa je malo humozni mrzli glinasti zemlji. Zdaj je najbolj priporočljiva sparjena koščena moka, ona ima kakih 21 do 24% fosf. kisline in 2—3% dušca, torej nekoliko manj, ker se pri tej operaciji tudi lim ekstrahira. Dobiva se v tovarni v Ljubljani po 6½ gold. metr. cent (100 kilogr.), navadna koščena moka pa po 6 gold.

Joh. Heilingner na Dunaji prodaja spodium superfosfat (19—21% lahko raztopl. P_2O_5) po 10 gold., koščeno moko sparjeno (21—24% P_2O_5 in 3—4% N) po 8 gold. 50 kr.,

koščeno moko razvezano (aufgeschlossen) (1.5—2% N in 14—15% P_2P_5) po 8 gold. 50 kr.

Jako veliko važnost ima za kmetijstvo tudi guano, to je, tičji gnoj iz Peru, Chile, afrikanških otokov itd. Guano ima v sebi fosforovo kislino, dušec in nekoliko alkalij, pa v jako različnem razmerju, in sicer fosfor. kislina od 7—19.9%, dušca od 5—19% in alkalij od nič do 11.5%.

Ker je guano jako koncentriran gnoj, je treba pazljivo z njim gnojiti. Najpoprej naj se dobro stolče, da se kepe zdrobé, potem naj se s prstjo pomeša in naj se z roko ali strojem po polji razdeli. Če se ga preveč na en kraj strese, posebno če pride do korenin, naredi vsled svojih jedkih lastnosti mnogo škode. Dober je posebno kot naglavni gnoj (Kopfdünger). Joh. Heilingner prodaja Peru-guano (dobro zmlet in brez kamnov in kep) 7% dušca in 14% fosf. kisline po 19 gld. m. cent in Mejillones-guano razvezan 20% fosf. kisline in 1% dušca po 12 gold. m. cent.

S fosforovo kislino se gnoji, kedar je nekoliko preveč dušca v zemlji, na pr. v pravilno obdelanem barju, ali po rastlinah, katere dušec nabirajo (detelja, sočivje) in slednjič včasih zraven navadnega gnoja posebno v rahlejših zemljah. Povsod tam, kjer ne pričakujemo dušca v zemlji, damo najboljše dušec in fosforovo kislino v omeri 1:1. Tudi pri gnojenju s kalijem se vedno pridaja nekoliko fosforove kisline. Ta tvarina ima namreč lastnost, da rastline, z njo pognojene, poprej dozore, zato pa ima na pr. sladkorna pesa potem več % sladkorja in krompir več % škroba. Pri zgodnjih sortah bo pa obilno gnojenje z fosforovo kislino škodovalo; zato se moramo držati pravila. K god-

nim rastlinam malo fosforove kisline, poznim pa več, v peščenih tleh manj kakor v glinastih, na vrhéh manj kot v dolini in na severni strani več kakor na južni.

(Konec prihodnjič.)

C. kr. kmetijska družba kranjska.

Seja glavnega odbora dné 7. decembra 1884.

Seji predseduje gospod družbeni predsednik Karol baron Wurzbach, navzoči so: podpredsednik gosp. J. F. Seunig, družbeni tajnik g. Gustav Pirc, in odbor-niki gospodje Brus, Goll, Jerič, Murnik, Robič, Sou-van, Witschl in dr. Wurzbach.

Da se za občni zbor c. kr. kmetijske družbe, ka-teri bode 28. januarija prih. leta, vse potrebno pri-pravi, bode 21. decembra izvanredna seja glavnega odbora. Pri tej seji imenoval se bode tudi nov vrtnar, za kojega službo oglasilo se je uže več prosilcev. Skle-nilo se je tudi poročilo o delovanji kmetijske družbe v tisk dati in med ude razdeliti.

Tajnik Gustav Pirc poroča: Računski izkaz o porabi letošnje subvencije za živinorejo v znesku 2000 gold. odposlal se je vis. c. k. ministerstvu za poljedel-stvo. Iz tega izkaza je razvidno, da se je kupilo 32 goved bikov in junic čistega plemena, kar je priza-djalo 5280 gold. 47½ kr. stroškov, iztržilo se je pa za to goved 2373 gold. 85½ kr. Primanjkljaj pokrili se je z državno subvencijo, od koje preostaja še na račun subvencije za prihodnje leto 93 gold. 38 kr.

Glavni odbor vzame na znanje poročilo gosp. od-bornika Brusa o prošnji na sl. c. k. ministerstvo za poljedelstvo zaradi pomoči živinorejcem bistriške doline.

Računske izkaze razstavnega odbora na Krškem vrne se imenovanemu odboru s prošnjo nazaj, da jih dopolni.

Zahvala močvirskega odbora za pisarniško sobo in pomoč, koju ima imenovani odbor od kmetijske družbe, se na znanje vzame.

Po rešitvi več družih administrativnih zadev se seja sklene, poprej se pa še novim udom družbe ime-nujejo sledeči gospodje:

Viljem Linhart, c. kr. profesor na učit. izobraže-valnici v Ljubljani.

Franc Žužek, c. k. inženir v Ljubljani.

Anton Brumen, c. k. sodnijski pristav v Postojini.

Politične stvari.

Slovenci pa mestni odbor tržaški.

Okrogla je zemlja in zato imamo danes o ravno onem vprašanji, o katerem smo govorili v zadnji številki „Novic“ zavolj nemške ljudske šole v Ljubljani, pa go-voriti o slovenski ljudski šoli v Trstu. — Držeči se načela „vsakemu svoje“ nismo mogli odrekati nemškim prebivalcem ljubljanskim postavne pravice, zahtevati tukaj javne nemške ljudske šole; ravno onega načela se držeč moramo danes podpirati po vsem opravičeno prizadevanje tržaških Slovencev, da prisilijo tamošnji mestni zastop, preskrbeti in izdržati jim slovensko ljud-sko šolo v tržaškem mestu.

Društvo „Edinost“ vložilo je v tej zadevi zadnji čas dve prošnji: Prvo odbila je lahonska večina mest-nega odbora „neprebrano“, ker je bila slovenska in ker oni gospodje nočejo priznati obstanka slovenščine v Trstu.

Druga tudi slovenska prošnja obravnavala se je v ravno tistem mestnem odboru preteklo sredo. — Prošnji se sicer stvarno ni godilo veliko boljše, kot prvi, pa toliko so se razmere vendar-le zboljšale, da se je prošnja prebrala, da se je obravnavalo o njej in da se je ko-nečno prehod na dnevni red vkljub zagovarjanja vladi-nega zastopnika in celó enega lahona sprejel samo s 23 glasovi proti 19, tedaj s pičlo večino 4 glasov.

Oni, ki so vsaj formalno zagovarjali prošnjo, pred-lagali so, naj se odstopi šolskemu odseku v pretres in poročanje. Večina še tega ni hotela. In s čem je ve-čina vtemeljevala odbitje prošnje brez pretresavanja v odseku?

Odbornik Venezian, ki je pred vsemi govoril proti prošnji, dejal je, da imajo tako uže v mestu „ilirsko“ šolo, katero obiskuje komaj 12 učencev, dalje pa so v Rojanu in Skednji tudi slovenske ljudske šole, in ako tržaški stariši zahtevajo res slovensko šolo, naj svoje otroke tje pošiljajo. — Da so taki razlogi samo prazne pretveze, je očitvidno, ako se pomisli, da je tako zvana „ilirska šola“ privatna in izključno za pravoslavne vred-jena šola in da se v mestu bivajočim Slovencem vendar ne more nalagati, da naj svoje otroke pošiljajo v odda-ljene kmetijske šole. To bi bilo skoraj tako, kakor če bi nemška večina ljubljanskega mestnega odbora (če bi bila) slovenskim starišem Ljubljančanom svetovala, naj svoje otroke pošiljajo v slovenske šole v Šiško, na Vič, v Štepanovovo vas, na Rudnik ali v Ježico.

Tržaška „Edinost“ prepričala se je vnovič, da La-honi ne znajo pravični biti, ne dvomimo pa, da bo-dejo višje oblastnije naše prav kmalu priznale tudi tr-žaškim našim bratom pravico, in prisilile tržaške La-hone, jim napraviti lastno slovensko šolo, katera ne bode samo pripravnica za poitalijančevanje. Zato nam je pri takih razmerah ljubše, da so Lahoni takoj zavrgli prošnjo, kakor pa da bi bili to storili morebiti še le po polletnem posvetovanji v šolskem odseku.

Strosmajerjev govor

pri otvorenji galerije slik v Zagrebu 9. u. m.

(Konec.)

Druga slovesnost, ki jo danes tukaj imamo, je otvo-ritev galerije slik. Vsakdo, posebno pa vsak duhovnik napravi naj vsak dan svojo oporoko. Jaz sem jo uže napravil. Sklenil sem z življenjem in zdi se mi, da je svet sklenil z menoj. Zadosti dolgo vžival sem lepoto galerije; mnogo srečnih ur preživel sem v sredi teh umotvorov, v katere sem svojo dušo potapljal ozirajoč se v davno pretekli čas, v kojem se je gojila umetnost. Iz celega srca izročam to svojo zbirko narodu, v čegar sredi sem se rodil.

Škof na to omenja raznih šol, ki so v zbirki za-stopane, v dolgem, jako zanimivem govoru povdarjajoč nekatere posebno imenitne eksemplare. Ljudstvo pa ga je poslušalo, da niti trenilo ni, le brezkončni „živio“-klici in druga odobravanja pretrgale so včasih nit go-vorniku, ki jo je pa takoj zopet poprijel, kakor hitro se je vihar odobravanja polegel. Ko je škof omenjal nekega molitvenika iz 15. veka, ki je veljal 10.000 gld. in je sedaj svojih 100.000 gold. vreden, kojega je tudi akademiji podaril, je bilo gromovitih „živio“-klicev to-liko, da jih ni hotelo konec biti.

Na to ie škof rekel: So ljudje, ki pravijo: „Ej, ta škof vtaknil je mnogo denarja v akademijo, univerzo in v galerijo slik; kaj hoče to narodu, ki trpi bēdo in si-romaščino, glad in žejo! S tem denarjem bi bil narod